

บทความปริทัศน์หนังสือ

เมือง : ย้อนคิด มุ่งสู่นาคต (2558) โดย อเนก เหล่าธรรมทัศน์

อัยรวี วีระพันธ์พงศ์*

Airawee Wiraphanpong

* อาจารย์ประจำสาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา; E-mail : airawee.w@gmail.com

“การศึกษาที่เราได้กันมาตลอด และสิ่งที่คนไทยพูดกันมาตลอด คล้ายๆกันว่าเราไม่อยากเป็นเมือง เพราะว่าการเป็นเมืองคือการเป็น ตะวันตกและเราอยากอยู่แบบไทย ความเป็นไทยคือหมู่บ้าน ความเป็นไทย คือชนบท ความเป็นไทยคือเมืองเล็กๆ ผมเริ่มคิดว่า น่าจะไม่ใช่แล้ว ความเป็นไทยน่าจะมีเมืองอยู่ในนั้นด้วย”

ความนำเกี่ยวกับหนังสือเล่มนี้

หนังสือเรื่อง “เมือง : ย้อนคิด มุ่งสู่นาคต” เล่มนี้จัดพิมพ์โดยมูลนิธิสถาบันสร้างสรรค์ปัญญาสาธารณะ เมื่อปี พ.ศ.2558 มีขนาด A3 ที่จำนวน 68 หน้า หนังสือเล่มนี้เกิดจากการถอดความจากเวทีสัมมนา Panel of Urban Experts เรื่อง “อุดมการณ์ในการขับเคลื่อนความเป็นเมืองในอนาคต” จัดโดย ศูนย์ศึกษามหานคร และเมือง วิทยาลัยรัฐกิจ มหาวิทยาลัยรังสิต เนื้อหาในหนังสือได้แสดงถึงความหมายของคำว่าเมือง โดยได้เรียงร้อยเรื่องราวตามกาลเวลาและพัฒนาการความเป็นเมืองในบริบทต่างๆของประเทศไทยตามความสนใจของผู้เขียน และได้มีการศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของเมืองต่างๆในมุมมองวิชาการทั้งตะวันตกและตะวันออก พร้อมทั้งชี้ให้เห็นถึงประเด็นสำคัญที่แวดวงการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องเมืองควรจะตระหนัก ทั้งนี้หนังสือเล่มนี้ได้นำเสนอประเด็นเนื้อหาที่สำคัญจำแนกได้ 3 ประการ ดังนี้

- 1) มุมมองของคนไทยที่มีต่อเมือง
- 2) องค์กรความรู้ในการศึกษาเรื่องเมือง
- 3) แนวคิดการปฏิรูปว่าด้วยการพัฒนาภาค

ซึ่งในหนังสือดังกล่าวได้พยายามชี้ให้เห็นถึงความสำคัญในเนื้อหาดังกล่าวข้างต้น โดยได้พยายามไล่เรียงประวัติและวิวัฒนาการความเป็นเมืองในภูมิภาคต่างๆของโลกทั้งฝั่งตะวันตกและตะวันออก องค์กรความรู้ที่ใช้ในการศึกษาเมืองในปัจจุบัน และแนวโน้มทิศทางการเมืองในอนาคตต่อการพัฒนาประเทศ ซึ่งจะช่วยให้ผู้อ่านเห็น

ภาพรวมของความเป็นเมือง ความเข้าใจผิดของแวดวงวิชาการไทยในการศึกษาเรื่องดังกล่าว ตลอดจนทิศทางในอนาคตได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ทำความรู้จักผู้เขียนหนังสือ

ศาสตราจารย์ ดร.เอนก เหล่าธรรมทัศน์ เป็นนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญและมีชื่อเสียงในแวดวงรัฐศาสตร์ โดยสำเร็จการศึกษาปริญญาเอกด้านรัฐศาสตร์ จาก Columbia University ประเทศสหรัฐอเมริกา อีกทั้งยังเคยได้ดำรงตำแหน่งคณบดีคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และตำแหน่งรองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์อีกด้วย นอกจากนี้ผู้เขียนหนังสือเล่มนี้ยังเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการศึกษาการเมืองการปกครองของไทยโดยได้สรรค์สร้างผลงานที่มีชื่อเสียง โดยเฉพาะหนังสือที่มีชื่อว่า “สองนคราประชาธิปไตย” ซึ่งต่อมาได้พัฒนามาเป็นทฤษฎีที่เป็นที่ยอมรับและมีชื่อเสียง ปัจจุบันผู้เขียนได้ดำรงตำแหน่งเป็นอธิการบดีวิทยาลัยรัฐกิจ มหาวิทยาลัยรังสิต และยังได้รับเชิญให้เป็นอาจารย์พิเศษประจำมหาวิทยาลัยต่างๆทั้งในและต่างประเทศ เช่น Johns Hopkins University ประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นต้น

สาระสำคัญในหนังสือ

ดังที่ได้กล่าวในข้างต้นว่าสาระสำคัญในหนังสือเล่มนี้เกิดขึ้นหลังจากงานสัมมนา Panel of Urban Experts เรื่อง “อุดมการณ์ในการขับเคลื่อนความเป็นเมืองในอนาคต” โดยได้พยายามนำเสนอถึงมุมมองในเรื่องความรู้ความเข้าใจของคนไทยที่มีต่อคำว่าเมือง ทั้งนี้ในช่วงหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ปัญญาชนของไทยให้ความสำคัญต่อชนบท อันเนื่องมาจากการได้รับอิทธิพลจากทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองของเหมาเจ๋อตุง จึงทำให้มุมมองของคำว่าเมืองในเวลาดังกล่าวเป็นไปในแนวลบ โดยชี้ว่าเมืองคือที่อยู่ของชนชั้นปกครอง อย่างไรก็ตาม เมื่อผ่านไปสักระยะหนึ่งได้เกิดข้อถกเถียงในหมู่ปัญญาชนว่ามุมมองที่มีต่อเมืองดังกล่าวนั้นถูกต้องหรือไม่ การถกเถียงดังกล่าวได้นำไปสู่ข้อเสนอใหม่ว่า “การเปลี่ยนแปลงจะต้องสนใจเมือง ไม่ใช่ชนบท หรืออ้างอิงชนบท น้ำหนักก็น่าจะให้ที่เมืองมากกว่า” จึงทำให้ผู้เขียน

ได้พยายามศึกษาถึงพลวัตการเปลี่ยนแปลงของชนบทที่กำลังมีความเป็นเมืองมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ผู้เขียนยังได้พยายามกลั่นกรองเนื้อหาเรื่องเมืองในมุมมองของ ตะวันออกมากยิ่งขึ้น ด้วยการศึกษาวិวัฒนาการความเป็นเมืองในอดีตของประเทศจีน และ อินเดีย ซึ่งถือได้ว่าเป็นอุ้งทางอารยธรรมของภูมิภาคเอเชีย เพื่อเป็นฐานรากต่อ ความรู้ความเข้าใจในการศึกษาเมืองในประเทศไทย ทั้งนี้ผู้เขียนมีความพยายามเป็น อย่างยิ่งในการชี้ให้เห็นถึงการปกครองของไทยว่ามีความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับเมือง อย่างมีอาจหลีกเลี่ยงได้ ดังคำกล่าวที่ว่า “การปกครองของไทยเป็นการปกครองของ เมือง ไม่ใช่การปกครองของประเทศ โดยเฉพาะในระยะต้นๆ มันเป็นเรื่องของเมือง” นอกจากนี้ผู้เขียนยังได้พยายามทบทวนวรรณกรรมจากหนังสือต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง เช่น ผลงานของ Jacob (1960), Katz และ Bradley (2013), Bookchin (1996) และ Goody (2010) เป็นต้น องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาเหล่านี้นำไปสู่การปฏิรูป ของไทยในช่วงระยะเวลาปัจจุบัน ซึ่งเป็นไปในทิศทางที่สอดคล้องกับคณะกรรมการธิการ กร่างรัฐธรรมนูญ (พ.ศ.2557-2558) ในการจัดตั้ง “องค์กรบริหารภาค” และการ ปรับบทบาทและอำนาจของกระทรวง ทบวง กรม ต่างๆนั่นเอง ซึ่งจากสารบัญของ หนังสือเล่มนี้ได้แบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ *ตอนที่หนึ่ง* วิวัฒนาการความคิด และมุมมองต่อการเปลี่ยนแปลงของเมือง ในตอนนี้จะแบ่งเนื้อหาออกเป็น 4 ส่วน คือ ส่วนที่หนึ่ง ความคิดและมุมมองต่อเมืองในช่วงแรก ส่วนที่สอง ความคิดและมุมมอง ของเมืองในช่วงที่สอง ส่วนที่สาม ความคิดและมุมมองของเมืองในปัจจุบัน และส่วน สสุดท้าย บทสรุป : การพัฒนาเมืองต้องพัฒนาคน ในลำดับถัดมา คือ *ตอนที่สอง* แนวคิดการปฏิรูปว่าด้วยการพัฒนาภาค ในตอนนี้จะแบ่งเนื้อหาออกเป็น 4 ส่วน คือ ส่วนที่หนึ่ง แนวคิดองค์กรพัฒนาภาค ส่วนที่สอง การพัฒนาที่เน้นภาค (Region-based) ส่วนที่สาม การปรับบทบาทและอำนาจของกระทรวงต่างๆ และส่วนสุดท้าย มองเมืองจากมุมมองตะวันออก ในส่วนสุดท้าย คือ *ตอนที่สาม* การพัฒนาเมืองของ ไทยกับความท้าทายในอนาคต ซึ่งเนื้อหาที่ได้ไล่เรียงมาตามที่ปรากฏนี้เป็นมุมมอง พัฒนาการ องค์ความรู้ที่ใช้ในการศึกษาเรื่องเมือง รวมถึงทิศทางและแนวโน้มในการ พัฒนาประเทศบนรากฐานของการพัฒนาคลุ่มเมือง หรือ การพัฒนาภาคตามแนวคิด ของผู้เขียนหนังสือเล่มนี้นั่นเอง

คุณค่าที่ได้จากหนังสือเล่มนี้

หนังสือ “เมือง : ย้อนคิด มุ่งสู่อนาคต” เป็นหนังสือที่มีความน่าสนใจในหลายมุมมองหลากหลายมิติ ซึ่งผู้วิจารณ์สามารถประมวลสรุปได้ 3 ประการ ดังรายละเอียดดังนี้

ประการที่หนึ่ง หนังสือเล่มนี้เป็นการสะท้อนถึงวิวัฒนาการความเป็นมาของเมือง และได้สะท้อนถึงพัฒนาการล่าสุดขององค์ความรู้ที่ใช้ในการศึกษาเรื่องเมืองด้วย อาจกล่าวได้ว่าหนังสือเล่มนี้ได้พยายามนำเสนอมุมมองในมิติใหม่ๆ ที่แวดวงการศึกษาเรื่องดังกล่าวได้ละเลยไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาเรื่องเมืองบนพื้นฐานขององค์ความรู้ที่เป็นของประเทศไทยเอง

ประการที่สอง หนังสือเล่มนี้ได้สร้างแรงบันดาลใจให้นักรัฐศาสตร์และนักรัฐประศาสนศาสตร์ในการพัฒนาทฤษฎีและองค์ความรู้ที่เป็นของนักวิชาการไทยเอง เนื่องจากทฤษฎีและองค์ความรู้บางประการของตะวันตกนั้นไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์หรือบริบทในสังคมไทยได้

ประการสุดท้าย หนังสือเล่มนี้ได้แสดงให้เห็นถึงภาพปัจจุบันในการศึกษาและพัฒนาเมืองของประเทศไทยว่าอยู่ในจุดใด มีแนวโน้มและทิศทางในอนาคตอันใกล้นี้อย่างไร ซึ่งจะส่งผลให้เราสามารถวิเคราะห์ถึงสาเหตุและปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างแม่นยำยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

เอนก เหล่าธรรมทัศน์. 2558. **เมือง:ย้อนคิด มุ่งสู่อนาคต**. นนทบุรี : มูลนิธิสถาบัน
สร้างสรรค์ปัญญาสาธารณะ.